

Nr 314.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående försäljning av vissa områden av kronoegendomen Näs kungsgård nr 1 jämte Ytternora nr 1 och Bergsgärdet nr 1 i Kopparbergs län; given Stockholms slott den 18 mars 1919.

Under åberopande av bilagda utdrag ur statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen medgiva,

dels att en i statsrådsprotokollet närmare angiven, med litt. C betecknad lott av kronoegendomen Näs kungsgård nr 1 om $4\frac{1}{2}$ mantal jämte $\frac{663}{332}$ mantal Ytternora nr 1 och $\frac{273}{416}$ mantal Bergsgärdet nr 1, allt i Husby socken av Kopparbergs län, må å offentlig auktion försäljas till den högstbjudande under de i brevet den 29 maj 1874 stadvade villkor;

dels ock att 20 i statsrådsprotokollet närmare angivna, med litt. B, D, $E^x E^{x-s}$, $E^y E^{y-s}$, $E^z E^{z-s}$, $F^x F^{x-s}$, $F^y F^{y-s}$, H, $I^x I^{x-s}$, $I^y I^{y-s}$, K, $L^1 L^{1-s}$, $M^x M^{x-s}$, N, O¹, P, Q¹, R¹, S¹ och U betecknade lotter må var för sig med i statsrådsprotokollet angivet område från samma kronoegendom försäljas enligt gällande grunder för upplåtelse av egnahems-lägenheter från kronoegendomar, med rätt för Kungl. Maj:t att bestämma de jämkningar i lotternas areal, som må finnas erforderliga.

De till ärendet hörande handlingar och karta skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

Alfred Petersson.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 18
mars 1919.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Departementschefen, statsrådet Petersson anförde.

Genom brev den 29 januari 1897 förordnade Kungl. Maj:t, att förra regementsskrivarbostället ⁶⁶³/₈₃₂ mantal Ytternora nr 1 och förra auditörsbostället ²⁷³/₄₁₆ mantal Bergsgärdet nr 1, båda i Husby socken av Kopparbergs län, skulle i kronans ägo bibehållas för att jämte förra överstebostället Näs kungsgård nr 1 om 4 $\frac{1}{2}$ mantal i samma socken för statsverkets räkning utarrenderas. Vid den utarrendering, som på grund härav ägde rum, undantogs från arrendet och avsattes till kronopark det Näs kungsgård tillhörande utskogskiftet ävensom de Bergsgärdet och Ytternora tillhörande utskogskiftena i närheten av Borns järnvägsstation. Övriga ägor fördelades i två arrendelotter. Den ena lotten, omfattande dels alla de Näs kungsgård och Bergsgärdet till-

hörande ägor, som finnas upptagna å en av förste lantmätaren C. O. Widmark år 1896 över egendomarnas inägor upprättad karta såsom belägna norr om den så kallade Olles gata och en å kartan i fortsättning därav dragen, med röd färg betecknad gränslinje, dels utägan Sandängen och Nättbo hage, dels ock Näs kungsgårds hemskog, utarrenderades för åren 1891—1918 mot årligt arrende av 3,500 kronor. Den andra lotten, omfattande dels de Näs kungsgård och Bergsgärdet tillhörande ägor, som finnas upptagna å nämnda karta såsom belägna söder om den så kallade Olles gata och nämnda gränslinje, dels utägorna Vikängen och Flackängen, dels hela Ytternora eller som denna gård numera benämndes Älvgårdens inägoområde och hemskog, dels ock de Bergsgärdet och Ytternora tillhörande fåbodskogarna vid Älgsjöberget, utarrenderades för samma tid mot årligt arrende av 100 kronor jämte skyldighet för arrendatorn att utan ersättning uppföra vissa byggnader. Sedermera hava båda lotterna för åren 1918—1920 utarrenderats till samma person mot ett årligt arrende av 3,500 kronor för lotten nr 1 och 1,500 kronor för lotten nr 2.

Under år 1916 förrättades arrendevärdering å egendomarna. Det därvid uppgjorda instrumentet befanns emellertid ej vara av beskaffenhet att kunna läggas till grund för bedömning av frågan om egendomarnas framtida disposition. Med anledning härav uppdrogs åt domänintendenten B. R. Wolffram att verkställa ny arrendeuppskattning å egendomarna.

Med skrivelse den 17 januari 1919 har domänstyrelsen till Kungl. Maj:t överlämnat instrumentet över den av Wolffram med biträde av vederbörande uppskattningsmän verkställda arrendeuppskattningen å egendomarna ävensom övriga till ärendet hörande handlingar, däribland en av extra lantmätaren Fabian Bergman år 1918 upprättad karta över egendomen.

Av berörda uppskattningsinstrument inhämtas bland annat följande.

Kronodomänen innehåller en sammanlagd areal av 1,015.665 hektar, därav 359.181 hektar tomt, åker och dylikt, 36.922 hektar äng, 4.595 hektar odlingsmark, 480.732 hektar avrösningsjord och 134.235 hektar impediment. Den är belägen 14 kilometer från Hedemora utmed Dalälvens högra strand nedanom Husby kyrka å det »näs», vilket älven vid sin krökning i sydlig riktning härstädes bildar. Kronodomänen begränsas av älven till 6 kilometers längd. Den genomlöpes till så gott som hela sin utsträckning av allmänna landsvägen från Hedemora till Falun, vilken med bivägar inom domänens område

på sällsynt lyckligt sätt förmedlar förbindelse från den å näset centralt belägna huvudåbyggnaden till egendomens skilda delar. Vissa mindre områden, torp och ströängar samt huvudparten av utmarken Flinebergsskogen äro belägna å vänstra stranden av Dalälven. Medelst färja finnes överfart över Dalälven. Till kronodomänen hör en i älven belägen ö. Inom ägoområdet befinnes den till kronodomänen och Övernora by hörande sjön Fatburen, vilkens vattenstånd regleras mot älvens bakvatten medelst en vid utloppet uppförd dammbyggnad. I trots av sin betydande inägoareal, vilken överträffas endast av ett fåtal kronoegendomar, kan kronodomänen anses såsom särdeles åtkomlig från driftsynpunkt.

Kronodomänens jordmån synes i allmänhet vara av mycket god beskaffenhet. Ett ofta brydsamt förhållande i fråga om skördens inbärgande anses föreligga i den korta vegetationstiden samt den tidigt inbrytande och fuktiga hösten ävensom oviss tillgång på arbetskraft genom konkurrensen från de invidliggande industrierna. Avdikningen uppgives vara mindre tillfredsställande.

Ett betydande belopp skulle enligt uppskattningsmännens uppfattning erfordras för att försätta åbyggnaderna i ett tidsenligt skick.

Över egendomen är framdragen elektrisk högspänningsledning från Älvkarleby till Hedemora med avsedd anslutning till domänen.

Ehuru kronodomänen framvisade många tilltalande egenskaper, vilka tycktes böra föranleda till densamma oförändrade disposition genom utarrendering för kronans räkning, kvarlämnade den verkställda besiktningen hos uppskattningsmännen ett visst tvivelsmål, huruvida icke godsets delvisa ägostyckning — vartill detsamma i flera avseenden synnerligen väl lämpade sig — på grund av ogynnsamt ingripande klimatiska och andra förhållanden vore att tillråda, och om det icke vore klokast, att kronan bibehölle endast en viss kärna av kronodomänens ägovälde och försälde den övriga delen därav.

Under hänvisning till ett å Bergmans karta angivet styckningsförslag hava uppskattningsmännen hemställt, att egendomarna måtte styckas i tjuguen lotter. Lotten litt. A eller huvudgården av Näs kungsgård med en areal av 101 hektar 11 ar skulle upplåtas på nytt arrende, lotten litt. V eller Flinebergsskogen med en areal av 312 hektar 81 ar skulle bibehållas för skogsväsendets räkning och lotten litt. T eller lägenheten Sandängen skulle bibehållas för anläggande av huggar- och hästtorp för Flinebergsskogens förvaltning. Övriga 18 lotter skulle försäljas, lotterna litt. B, C, E, F, G, I, K, L, M, N, O och P på de i brevet den 29 maj 1874 angivna villkor samt lotterna

litt. D, H, Q, R, S och U enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar.

Domänstyrelsen, som funnit uppskattningsmännens förslag väl grundat, har anfört, att styrelsen dock i likhet med överjägmästaren hölle före, att de lotterna litt. Q, R och S tilldelade skogsanslag eller de å kartan med Q² R² och S² betecknade områdena borde bibehållas åt kronan såväl med hänsyn till därå växande skogs beskaffenhet som till den mera sammanhängande figur, kronoparken därigenom skulle erhålla. Vad saluvärdena å de till försäljning föreslagna lotterna anginge har domänstyrelsen ej haft annat att däremot erinra, än att skogsvärdena syntes styrelsen för lågt tilltagna och böra höjas med 20 procent. Med tillämpning härav och med iakttagande att lotterna litt. Q, R och S minskades med förenämnda skogsområden Q², R² och S², vilka skulle tilläggas kronoparksområdet litt. V, skulle dessa lotters arealer och saluvärden utgöra:

Lotternas beteckning	Areal i hektar	Saluvärde kr.	Lotternas beteckning	Areal i hektar	Saluvärde kr.
litt. B	31.7700	22,448	litt. L	23.3450	30,927
» C	40.4270	31,623	» M	86.2340	117,584
» D	24.5650	14,742	» N	26.6840	18,306
» E	24.3710	27,624	» O	26.5720	21,453
» F	36.3000	25,401	» P	29.7175	35,799
» G	16.9710	26,176	» Q ¹	8.1840	7,514
» H	0.3490	325	» R ¹	8.4610	6,825
» I	41.8715	47,963	» S ¹	8.3200	6,900
» K	38.2820	22,352	» U	3.3850	3,075.

Vid övervägande av detta förslag har jag, som genom personligt besök tagit kännedom om förhållandena å ifrågavarande betydande kronoegendom, visserligen blivit övertygad om lämpligheten av att, sedan huvuddelen av skogsmarken avsatts till kronopark, kronan avhänder sig en stor del av den återstående marken, men beträffande det framlagda styckningsförslaget ej kunnat undgå att finna, att vissa av de föreslagna styckningslotterna vore allt för stort tilltagna och till följd därav skulle betinga alltför höga pris. I anledning härav blevo handlingarna återställda till domänstyrelsen för förnyat förslag i ämnet.

Sedan domänstyrelsen på grund härav infordrat yttrande från domänintendenten Wolfram, har denne till styrelsen inkommit med ett supplement till förberörda uppskattningsinstrument, varefter domän-

styrelsen med skrivelse den 4 mars 1919 till Kungl. Maj:t överlämnat berörda supplement jämte övriga ärendet tillhörande handlingar.

Enligt supplementet har Wolffram uppgjort tre alternativa förslag till styckning av egendomen. Det första alternativet innefattar i huvudsak, att samma styckningslotter, som förut föreslagits, skulle bibehållas, men att den tilldeladeskogsmarken nästan överallt skulle undantagas för prisens nedbringande. Det andra alternativet avser, att vissa av de sålunda bildade försäljningslotterna skulle ytterligare delas. Det tredje alternativet innebär, att till styckningslotterna enligt det andra alternativet skulle läggas vissa mindre skogsområden, varemot en betydande del av den skogsmark, som enligt det ursprungliga förslaget skulle försälas, nu skulle tilläggas styckningslotten litt M^v eller Älvgården, vilken borde bibehållas i kronans ägo. Det sista alternativet, som betecknats med NNN, har blivit med vissa jämkningar tillstyrkt av domänstyrelsen. Även jag anser detta alternativ bäst lämpat att läggas till grund för egendomens disposition.

I detta alternativ hava emellertid icke bestämda skogsvärden kunnat åsättas de lotter, vilka nu skulle erhålla endast delar av de skogstegar, som förut värderats var för sig. Det är nämligen givetvis nödvändigt att genom ny besiktning utröna, hur den växande skogen fördelar sig å de sålunda skapade mindre skogslotterna.

Under framhållande av behovet av en dylik ny skogsvärdering å vissa salulotter har domänstyrelsen i skrivelsen den 4 mars 1919 anfört, att då det emellertid vore av synnerlig vikt, att frågan om kronodomänens disposition förelades innevarande års riksdag, styrelsen ville föreslå, att totala saluvärdet å dessa lotter finge bestämmas efter det statsmakterna fattat beslut i försäljningsfrågan. Vid den skogsvärdering, som sålunda borde förrättas under sommarens lopp, skulle samma normer följas som vid föregående skogsvärdering, och vid den slutliga saluvärderingen skulle beräknas 20 procents förhöjning å ingående skogsvärden.

Med iakttagande av vad domänstyrelsen sålunda anfört skulle försäljningsförslaget erhålla den omfattning, som utvisas av nedanstående tabell. I tabellen hava, där sådant syntes möjligt, beträffande de lotter, för vilka ny skogsvärdering skall ske, insatts approximativa, inom jordbruksdepartementet uträknade skogsvärden, vilka erhållits genom skogsvärdets fördelning efter ungefär samma proportion som skogsmarken. Dessa tal äro naturligtvis icke exakta men hava medtagits för att visa de ungefärliga värdena å ifrågakvarande styckningslotter.

	Areal hektar	Saluvärde kronor	Tillkommer approxima- tivt skogs- värde kronor	Summa saluvärde kronor
Litt. B	31,770	22,448	—	22,448
» C	40,427	31,623	—	31,623
» D	24,565	14,742	—	14,742
» E ^x E ^{x-s}	16,820	11,130	9,500	20,630
» E ^y E ^{y-s}	13,650	8,855	9,500	18,355
» E ^z E ^{z-s}	11,380	6,125	8,500	14,625
» F ^x F ^{x-s}	24,440	11,530	9,000	20,530
» F ^y F ^{y-s}	14,310	4,240	9,000	13,240
» H	0,349	325	—	325
» I ^x I ^{x-s}	24,140	16,200	8,000	24,200
» I ^y I ^{y-s}	15,280	7,360	7,800	15,160
» K	38,282	22,352	—	22,352
» L ¹ L ^{1-s}	20,115	14,815	8,000	22,815
» M ^x M ^{x-s}	20,008	12,355	8,000	20,355
» N	22,224	13,705	—	13,705
» O ¹	21,352	13,630	—	13,630
» P	23,675	16,145	—	16,145
» Q ¹	8,184	7,514	—	7,514
» R ¹	8,461	6,825	—	6,825
» S ¹	8,320	6,900	—	6,900
» U	3,835	3,075	—	3,075

De i denna tabell upptagna saluvärdena äro för litt. B, C, D, H, K, Q¹, R¹, S¹ och U, vilka icke berörts genom ändringsförslaget, angivna till samma belopp som i domänstyrelsens första förslag, alltså med inräknande av 20 procents förhöjning i skogsvärdena. De approximativa skogsvärdena hava också beräknats med dylik förhöjning. I obetydlig mån ingår för dessa lotter skogsvärde även i saluvärdet enligt andra kolumnen, men härå har icke uträknats dylik förhöjning. Den överstiger dock icke för någon lott några tiotal kronor. I saluvärdena för lotterna litt. N, O¹ och P ingår även visst skogsvärde, varå förhöjning icke beräknats men som endast uppgår till några hundratal kronor. I alla dessa avseenden bör justering äga rum. Ävenså synas vissa arealer ej vara fullt exakta, men felaktigheterna äro av ingen betydelse för försäljningsfrågan.

Lotterna litt. B, C, L, Q¹, R¹ och S¹ äro bebyggda med kronan tillhöriga hus. Å lotten litt. H, som ligger vid färjstället över Dalälven, finnas byggnader, tillhöriga Husby väghållningsdistrikt. Övriga lotter äro obebyggda med undantag för en del lador m. m., men det har föreslagits, att till några av dessa lotter skulle flyttas hus, som bleve överflödiga annorstädes å domänen.

Enligt domänintendentens förslag skulle av ifrågavarande lotter endast lotten litt. C försäljas å auktion enligt 1874 års brev och övriga lotter enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar. Domänstyrelsen har ansett, att även lotterna litt B och K borde på grund av sin storlek säljas å auktion.

Departements-
chefen.

Såsom jag redan nämnt anser jag kronan böra till mindre brukningsdelar upplåta en stor del av ifrågavarande kronoegendom, och jag finner detta böra ske i enlighet med det av domänstyrelsen tillstyrkta alternativet enligt det senast uppgjorda styckningsförslaget. Genom detta hava försäljningsområdena avvägs mera med hänsyn till deras upplåtelse såsom egnahemslägenheter och härigenom har ock i stor utsträckning det tidigare för icke mindre än 12 lotter föreslagna försäljningssättet på auktion enligt 1874 års brev kunnat övergivas. Att detta sätt fortfarande måste tillämpas beträffande lotten litt. C synes uppenbart. Beträffande de övriga lotterna synes det mig oaktat de vidtagna jämkningarna kunna råda tvekan, huruvida icke vissa av dem betinga ett alltför högt pris för att kunna försäljas såsom egnahemslägenheter, synnerligast som många av dem äro obebyggda och deras förseende med åbyggnader kommer att draga ganska stora kostnader. Med hänsyn till rådande högre jordpriser och då det synes mig svårt att bland dessa lotter draga någon gräns, helst skogsvärderna äro ganska osäkra, vill jag tillstyrka, att alla dessa lotter försäljas såsom egnahemslägenheter.

Såsom jag förut framhållit bör ny skogsvärdering ske å vissa lotter och försäljningsförslaget i sin helhet närmare justeras.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

dels att den med litt. C betecknade lotten av kronoegendomen Näs kungsgård nr 1 om 4 $\frac{1}{2}$ mantal jämte $\frac{663}{832}$ mantal Ytternora nr 1 och $\frac{273}{416}$ mantal Bergsgärdet nr 1, allt i Husby socken av Kopparbergs län, må å offentlig auktion försäljas till den högstbjudande under de i brevet den 29 maj 1874 stadgade villkor,

dels ock att lotterna litt. B, D, $E^x E^{x-s}$, $E^y E^{y-s}$, $E^z E^{z-s}$, $F^x F^{x-s}$, $F^y F^{y-s}$, H, $I^x I^{x-s}$, $I^y I^{y-s}$, K, $L^1 L^{1-s}$, $M^x M^{x-s}$, N, O¹, P, Q¹, R¹, S¹ och U må var för sig med ovan angivet område från samma kronoegendom försäljas enligt gällande grunder för upplåtelse av egnahemslägenheter från kronoegendomar, med rätt för Kungl. Maj:t att bestämma de jämkningar i lotternas areal, som må finnas erforderliga.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga . . . till detta protokoll utvisar, skulle avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:
Hugo Nordlander.